

struktivisztikus fokozatok elméletei) relevanciája a speciális pedagógiára, az alapvető fejlődési folyamatok és a lehetséges zavaró faktorok, az érés és a reflexek jelentősége a csecsemőkorban, differenciálás, integrálás, és centralizálódás, a Piaget-féle elgondolás és alapfogalmak, a korai fejlesztés, az érzelmek fejlődése. A következő fejezet középpontjában a tanulási folyamat áll. Részletesen foglalkozik a szerző az emlékezeti folyamatokkal, a motivációval, a tanulási és észlelési zavarokkal. Egy újabb fejezet a gyógypedagógiai diagnosztikát, mint fejlesztődiagnosztikát elemzi kiemelve a különbséget a hagyományos és a folyamatokra összpontosító diagnosztika között. Terjedelmes fejezetben taglalja a szerző a különböző terápiák mibenlétét és jelentőségét, kitérve a terápiák lehetőségeire és határait a speciális és gyógypedagógia keretei között. Az utolsó fejezet a gyógypedagógiai pszichológia szociális és szociálpszichológiai kérdéseit tartalmazza. Részletesen foglalkozik a szociálpszichológia és a szociológia szerepével, a beállítódással, az előítéletekkel, a stigmatizációval. A könyv gazdag irodalomjegyzékkel és tárgymutatóval zárul.

A kötetet mindenkinek ajánlhatjuk, aki elméleti vagy gyakorlatiasabb megközelítéssel műveli a gyógypedagógiai pszichológiát, ami azt jelenti, hogy a gyakorló gyógypedagógusok ugyanúgy hasznosíthatják számos fejezetét, mint e tudományág inkább elméleti művelői.

Csányi Yvonne

Trencsényi Katalin:

„Megfinomítom halandó göröngyöd”. Színház Down-kórral élőkkel.

Down egyesület. 2001. 91 oldal

A dramaturg- színházi rendező könyvében egy előadás létrejöttének folyamatáról számol be, melyet egy angliai kis faluban, a Kaleidoscope nevet viselő színházi közösség tagjaként, s egyben a munka aktív részeseként élt végig. A társulat alapítói, egy lelkész-szociális munkás és egy gyógypedagógus-házaspár. Az ő vezetésükkel működő színházi közösség tagjai Down szindrómás fiatalok is, akik 1985, a megalakulás éve óta számos rangos fesztiválon szerepeltek; többek között a Royal Shakespeare Company stratfordi színházának rendszeres vendégei napjainkig. (Külföldi turnéik során jártak már Budapesten is.)

A Kaleidoscope-társulat munkája leginkább ahhoz áll közel, amelyet a színházi szakirodalom *devised theatre*-nek nevez. Ez a színházi műfaj, mely Magyarországon még kevésbé ismert, a nagyközönség színházzal kapcsolatos elvárásától merőben eltérő. Az alkotók itt megpróbálnak oly módon dolgozni, hogy a közönséget arra késztessek, más szemszögből nézze a színházat, a produkciót, mely elé tárul az előadások során. A „devised” színház esetében a kiindulópont nem egy előre adott irodalmi szöveg. Az

előadás a társulat világról való tapasztalatainak - egy adott téma mentén való - kibontása nyomán jön létre. A társulat előre meghatározza a létrehozandó produkció kereteit: a célközönséget, a helyszínt, az előadás témáját. Ezen felvázolt keretek között zajlik a munka. A magyarra „kollektív színház”-ként fordítható alkotásnak nincs bejáratott útja, biztos módszere, amellet, hogy mesterfogásai, technikai megvannak. Maximálisan közösségi és demokratikus jellegű munka. Nincsenek benne kitéüntetett vezetői szerepek. Az alkotófolyamat az ötletek elgondolásának, kitalálásának, formába öntésének folyamata. (Némileg hasonló szellemben dolgozik fogyatékkal élő színészeivel az Elek Dóra vezette magyar Baltazár Színház is.) A Kaleidoscope-társulat gyógypedagógus vezetője kifejezett hozzá nem értésnek tartja, ha az értelmileg akadályozott emberekkel, (pl. Down-szindrómával élőkkel) szindarabok, musicalek, előre megírt színművek szerepeit játszatják el. Ez a fajta hagyományos produkció ugyanis mindig viszonylagos, ellentétben a kollektív színházcsinálással, ahol minden szereplő önnön személyisége legjobbját mutathatja meg a közönségének.

Ami a Kaleidoscope, és az ilyen típusú társulatok működését illeti, az előadások létrehozásához szükséges költségeket részben önerőből, emellett alapítványi pályázatok, támogatók, pártoló tagok, szponzorok segítségével igyekeznek előteremteni. A színház az alapítók saját házában, bentlakásos módon működik. Az értelmileg akadályozott személyek együtt élnek a társulat többi tagjával, és csak a téli és nyári szünetekre mennek haza családjukhoz. A színház a társadalmi nyilvánosság útján toboroz újabb tagokat, akik próbaidő után szerződés szerint élnek együtt a közösséggel. A társulat vezetői elsősorban színházi szempontból válogatják a jelentkezőket. Fantáziadús, instruálható és tanítható, szociális, a színház iránt elkötelezett embereket keresnek, akik képesek a sajátos közösségbe beilleszkedni.

Európaszerte megfigyelhető, hogy a színházi szakemberek előszeretettel fordulnak az ún. értelmi fogyatékosok, és közülük is a Down-szindrómával élők felé. Ennek a színház szakmai szempontjából többszörös oka lehet. Egyfelől a „kollektív színházcsinálás” napjainkban előretörő jelensége nagyban kitágítja a művészi alkotófolyamatban való részvétel lehetőségét a nem-hivatásos személyek felé is, másrészt a hivatásos művészek ismerik fel azokat az egyéni életállapotokat, melyek éppen a drámai műfajt megújíthatják, kiegészíthetik, színesíthetik. Így fordulhatott az érzékeny művészszem a Down-szindrómás emberek felé is. Erről *Trencsényi Katalin*, a dramaturg-színházrendező így ír: „Próbálok rájönni, honnan gyönyörű mozgásuk, kifinomult, aprólékos mozdulataik...Gyanítom, hogy belőlük fakadnak. Ez a lágyág, finomság a sajátjuk, csakúgy, mint a hihetetlen érzékenység, az utánozni vágyás, és az érzelmi mélység. Muszáj azt hinnem, hogy rengeteg mindent *tudnak* a világról. Csak ez a tudás másfajta, mint amilyenek mi a tudást elképzeljük. Ez valamiféle – lényükből fakadó – mély bölcsesség. Talán ez lehet az, amiért professzionális színházak vállalkoznak a sérült emberekkel való közös produkciók létrehozására...”

A könyvecskét gyógypedagógiai és drámapedagógiai szakirodalom feldolgozásával, gördülékeny megfogalmazásban, érdekes és tartalmas munkaként veheti kezébe a Down-szindrómások színháza iránt érdeklődő gyógypedagógus, terapeuta, drámapedagógus.

Vágó Éva Anna